

IV. Vývoj ekonomické aktivity ve vyšším věku podle strukturálních ukazatelů Eurostatu

Evropská rada přijala na svém zasedání v Lisabonu v roce 2000 hlavní zásady politiky zaměstnanosti na období deseti let. Ty byly dále zpřesněny a revidovány v roce 2005. V nich stanovila hlavní cíle v oblasti zaměstnanosti, a to zvýšení plné zaměstnanosti, zlepšení kvality a produktivity, posílení soudržnosti a schopnosti pracovního zařazení bez jakékoliv diskriminace.

Bylo přijato deset hlavních priorit strukturálních reforem, z nichž jedna je zaměřena na podporu aktivního stárnutí cestou zlepšení pracovních podmínek zvláště zlepšením ochrany zdraví, přístupem k odbornému vzdělání, flexibilitou organizace práce a odstraňováním příčin brzkého odchodu z trhu práce a předčasného penzionování. Na základě usnesení Rady (EU) z července 2003 bylo následně vydáno nařízení Komise (EU) č. 388/2005, které stanovilo povinný obsah AHM 2006 zaměřený na získání informací o vývoji v této oblasti nad rámec běžných informací ze standardní části výběrového šetření pracovních sil.

Podle lisabonského rozhodnutí Rady EU v březnu 2000 byl vypracován **seznam základních strukturálních indikátorů** v oblasti obecného ekonomického prostředí, zaměstnanosti, inovací a výzkumu, ekonomických reforem, sociální soudržnosti a životního prostředí. Mezi těmito ukazateli jsou dva, které se bezprostředně vztahují k problematice aktivního stárnutí a prodlužování věku ukončení pracovních aktivit.

Prvním z nich je **míra zaměstnanosti starších pracovníků ve věku 55-64 let**. Podle lisabonské strategie by měla dosáhnout tato míra v roce 2010 v každé členské zemi EU 50 % populace v daném věku. Údaje za všechny členské země jsou každoročně publikovány na internetových stránkách Eurostatu. Pro hodnocení byly použity výsledky za 27 zemí EU, v rámci dostupných údajů je zmíněna i situace v dalších evropských zemích popř. v USA a v Japonsku.

V roce 2006 dosáhl podíl pracujících 43,5 % všech osob ve věku 55-64 let v EU 27. Diference mezi jednotlivými zeměmi jsou však značné. Za šest let se zvýšila tato míra zaměstnanosti celkem o 6,6 procentních bodů, ale těžko lze předpokládat, že toto relativně rychlé tempo se udrží nebo zrychlí i v dalších čtyřech letech. Již teď je zřejmé, že s naplňováním cíle EU budou mít problémy některé země z původní patnáctky jako např. Belgie, Itálie, Lucembursko, Rakousko a Francie, ale i řada nových členů. Situace je složitá v Polsku a na Maltě a dále na Slovensku a ve Slovinsku, kde se pohybuje pod nebo mírně nad úrovní 30 %. Je otázka, jaká bude v těchto zemích stanovena další strategie zaměstnanosti, protože např. pobaltské státy patří mezi země s nejrychlejším růstem míry, naopak v některých zemích proti roku 2000 rapidně klesla (např. Rumunsko).

Cíle pro rok 2010 již dosáhlo o pět let dříve celkem 9 zemí. Vedle jihoevropských států Portugalska a Kypru, dále Spojeného Království a Irska mezi ně patří všechny severské státy a navíc pobaltské státy Estonsko a Lotyšsko.

Tab. 14: Míra zaměstnanosti 55-64letých osob v zemích EU 27 v roce 2006

do 35 %		od 35 do 50 %		50 % a více	
země	%	země	%	země	%
Polsko	28,1	Rakousko	35,5	Portugalsko	50,1
Malta	30,0	Francie	37,6	Irsko	53,1
Belgie	32,0	Bulharsko	39,6	Lotyšsko	53,3
Itálie	32,5	Rumunsko	41,7	Kypr	53,6
Slovinsko	32,6	Řecko	42,3	Finsko	54,5
Slovensko	33,1	Průměr EU 27	43,5	UK	57,4
Lucembursko	33,2	Španělsko	44,1	Estonsko	58,5
Maďarsko	33,6	Česká republika	45,2	Dánsko	60,7
		Nizozemsko	47,7	Švédsko	69,6
		Německo	48,4		
		Litva	49,6		

Zdroj: Eurostat

Variabilita míry zaměstnanosti 55-64 letých v dalších zemích je také vysoká. Zatímco v Turecku a Chorvatsku dosáhla tato míra něco přes 30 % (a v Turecku se statisticky významně snižovala), v další severské zemi Norsku přesáhla hranici 67 %. Mimořádně vysokou míru zaměstnanosti vykazuje Island, a to více než 84 %. Také v USA a v Japonsku je míra podstatně vyšší než v průměru zemí EU (60,8 % resp.

63,9 %) a obě země vykazují mírný dlouhodobý přírůstek. Jak již bylo uvedeno, v České republice se jednoznačně projevuje rozdíl v možnosti odchodu do starobního důchodu u mužů a u žen. Zatímco celkově se ČR umístila ve středu zemí EU, muži patří mezi třetinu zemí s nejvyšší mírou a republiková míra výrazně převýšila míru zaměstnanosti za průměr EU (ČR-59,5 %, EU 27-52,6 %). Poněkud jinak je tomu v kategorii žen. Míra zaměstnanosti 55-64 letých žen byla pod průměrem EU 27 (ČR-32,1 %, EU 27-34,8 %) a co do pořadí to bylo až patnácté místo v EU 27.

Extrémně velká diference v míře zaměstnanosti se projevuje ve skupině mužů i ve skupině žen. V minulém roce pracovalo např. v tomto věku 72 % švédských mužů, ale pouze mírně nad 38 % Poláků a Lucemburčanů a jen o málo více Francouzů a Belgičanů. Rozdílné ekonomické, sociální, kulturní a klimatické podmínky se ještě ve větší míře projevují mezi ženami. Zatímco v roce 2006 pracovaly dvě třetiny všech 55-64 letých Švédek, bylo ve stejném věku ekonomicky činných pouze 11 % obyvatelek Malty, jen každá pátá Polka, Italka, Slovenka a nebo Slovinka. Méně často než Češky pracovaly v tomto věku i Rakušanky (26,3 %).

Druhým strukturálním indikátorem, který charakterizuje změny v intenzitě pracovního zapojení, je **průměrný věk odchodu z pracovní síly**. Odchodem z pracovní síly se rozumí definitivní ukončení všech aktivit na trhu práce. Konstrukce ukazatele je založena na pravděpodobnostním modelu, který bere v úvahu relativní změny v míře ekonomické aktivity (zaměstnaní + nezaměstnaní k počtu obyvatel v příslušném věku) z roku na rok. Tento strukturální indikátor je založen na výsledcích výběrového šetření pracovních sil v bytových domácnostech. Eurostat zveřejnil údaje nejen za členské země EU, které byly členy v roce 2005, ale i za další evropské státy jako Island, Norsko, Švýcarsko a Chorvatsko.

Průměrný věk ukončení pracovní činnosti se podle pravděpodobnostního modelu v ČR proti zemím EU 25 příliš nelišil (ČR-60,6 roku, EU 25-60,9), ale byl stále mírně nižší než v EU 15 (61,1 roku). Pro komparaci dat je vhodnější posuzovat údaje zvlášť za muže a za ženy a v tom případě jsou odchylky ČR od průměrných hodnot za EU větší.

Muži v ČR odcházeli podle výpočtů za rok 2005 definitivně na odpočinek ve věku 62,3 roku, tj. o 0,9 roku později než v EU 25 nebo EU 15. Hodnota tohoto ukazatele mužské aktivity byla vyšší než ve všech sousedních státech, tj. více než v Německu (údaj 2004) o 0,9 roku, Rakousku o 2 roky, Polsku o 0,3 roku a o 1,2 roku než na Slovensku. Podle očekávání nejpozději odcházejí na odpočinek muži ve Švédsku a ve Spojeném Království.

Průměrný věk ukončení ekonomické aktivity Češek rostl mezi roky 2001 a 2005 rychleji než v EU 25 nebo EU 15, a to v důsledku poměrně rychlého prodloužení věku pro získání nároku na starobní důchod. Tento růst však plně nekompensoval rozdílnou úroveň odchodu do důchodu ve výchozím roce sledování 2001. Ženy v České republice odcházely v roce 2005 (59,1 roku) o 1,3 roku dříve než v EU 25 a 1,7 roku dříve než v EU 15. Celkově jsou rozdíly mezi ženami podobně jako u míry zaměstnanosti starších pracovníků vyšší než u mužů. Nejdříve odcházejí do důchodu ženy v Polsku (57,4 roku), zatímco v Irsku o více než sedm let později. Ženy odcházely do důchodu dříve než muži především v Polsku, na Slovensku a v České republice. Pozoruhodná je skutečnost, že v některých zemích byl průměrný věk odchodu z pracovní aktivity naopak u žen vyšší než u mužů (Irsko, Španělsko, Francie nebo Portugalsko).

Tab. 15: Průměrný věk definitivního odchodu z ekonomické aktivity v zemích EU v roce 2005

Země	Celkem	Muži	Ženy
EU 25	60,9	61,4	60,4
EU 15	61,1	61,4	60,8
Belgie	60,6	61,6	59,6
Česká republika	60,6	62,3	59,1
Dánsko	60,9	61,2	60,7
Německo ¹⁾	61,3	61,4	61,1
Estonsko	61,7	:	:
Irsko	64,1	63,6	64,6
Řecko	61,7	62,5	61,0
Španělsko	62,4	62,0	62,8
Francie	58,8	58,5	59,1
Itálie	59,7	60,7	58,8
Kypr ¹⁾	62,7	:	:
Lotyšsko	62,1	:	:
Litva	60,0	:	:
Lucembursko	59,4	:	:
Maďarsko	59,8	61,2	58,7
Malta	58,8	:	:
Nizozemsko	61,5	61,6	61,4
Rakousko	59,8	60,3	59,4
Polsko	59,5	62,0	57,4
Portugalsko	63,1	62,4	63,8
Slovinsko	58,5	:	:
Slovensko	59,2	61,1	57,6
Finsko	61,7	61,8	61,7
Švédsko	63,7	64,3	63,0
Spojené království	62,6	63,4	61,9
Island	66,3	65,0	65,5
Norsko	63,1	63,1	63,1
Švýcarsko	62,5	63,1	62,0

Zdroj: Eurostat

¹⁾ rok 2004